

УДК 618.36-008.64:612.826.33.015.22:612.017.1

Мелатонін, плацентарний фактор росту та гормони плаценти при плацентарній недостатності

Бербець А. М.¹, Коньков Д. Г.², Булавенко О. В.², Таран О. А.², Бакун О. В.¹¹Буковинський державний медичний університет, Чернівці, Україна²Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Вінниця, Україна

e-mail: andriy.berbets@gmail.com

РЕЗЮМЕ

Останніми роками епіфіз привертає значну увагу дослідників, оскільки він виробляє вкрай важливий гормон мелатонін. Даний гормон відіграє значну роль в розвитку нормальної вагітності: сприяє імплантації, знижує оксидативний стрес тощо. Водночас, взаємодія між шишкоподібною залозою і плацентою, як частиною ендокринної системи, залишається не до кінця з'ясованою.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ. Встановити патогенетичні зв'язки між секрецією мелатоніну, плацентарного фактора росту та репродуктивних гормонів у вагітних жінок з плацентарною недостатністю, що проявляється у вигляді синдрому затримки внутрішньоутробного росту плода.

МАТЕРІАЛ ТА МЕТОДИ. Обстежено 35 вагітних жінок у віці 18-36 років з плацентарною недостатністю, що проявлялася у вигляді синдрому затримки внутрішньоутробного росту плода в 3 триместрі вагітності (дослідна група). Контрольна група складалася з 20 жінок з неускладненим перебігом вагітності. Визначали концентрацію в крові мелатоніну та плацентарного фактора росту, а також плацентарних гормонів: прогестерону, плацентарного лактогену, вільного естріолу.

РЕЗУЛЬТАТИ. Встановлено, що концентрація мелатоніну достовірно знижувалась, якщо вагітність ускладнювалась затримкою внутрішньоутробного росту плода (дослідна група – $129,90 \pm 17,65$ pg/ml, контрольна група – $231,25 \pm 21,56$ pg/ml, $p < 0,01$), так само як і концентрація плацентарного фактору росту (дослідна група – $130,78 \pm 15,80$ pg/ml, контрольна група – $230,00 \pm 29,97$ pg/ml, $p < 0,01$). Також було виявлено достовірні відмінності концентрацій прогестерону між групами (дослідна група – $15,36 \pm 2,78$ ng/l, контрольна група – $30,43 \pm 2,66$ ng/l, $p < 0,01$), як і плацентарного лактогену (дослідна група – $6,31 \pm 2,08$ ng/l, контрольна група – $7,76 \pm 1,93$ ng/l, $p < 0,05$). Значимі різниці у концентраціях вільного естріолу між групами виявлено не було. В контрольній групі було встановлено тісну кореляцію між рівнями мелатоніну та прогестерону ($r = 0,76$, $P = 0,0001$), та помірну кореляцію між рівнями мелатоніну та вільного естріолу ($r = 0,61$, $P = 0,004$). Також помірну негативну кореляцію між рівнями мелатоніну та плацентарного лактогену в плазмі крові вагітних жінок було виявлено в дослідній групі ($r = -0,438$, $P = 0,042$).

ВИСНОВКИ. Рівні в плазмі крові мелатоніну та плацентарного фактору росту значно знижуються у випадку плацентарної недостатності, що проявляється у вигляді затримки внутрішньоутробного розвитку плода. У здорових вагітних секреція стероїдних гормонів плацентою (прогестерону та вільного естріолу) прямо корелює з рівнем мелатоніну в крові. Цей зв'язок порушується при плацентарній недостатності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: плацентарна недостатність, мелатонін, плацентарний фактор росту, прогестерон, плацентарний лактоген, вільний естріол

На даному етапі розвитку акушерства та гінекології загальноновизнаним вважається факт, що сприятливий перебіг вагітності та її результат безпосередньо залежить від стану здоров'я матері, зокрема, її ендокринної системи. Однією з важливих складових цієї системи є шишкоподібна залоза, або епіфіз (pineal gland). Ендокринна функція епіфізу полягає у виділенні мелатоніну та серотоніну. Мелатонін (5-метокси-N-ацетилтриптамін) є сполукою, що належить до класу

індолів. Біологічним попередником мелатоніну є незамінна амінокислота триптофан. Мелатонін, на відміну від серотоніну, легко проникає крізь гемато-енцефалічний бар'єр [1, 2]. Існує припущення, що цей гормон секретується з епіфіза переважно у спинномозкову рідину [3]. Відомо, що мелатонін активно продукується трофобластом та плацентою [3, 5] та відіграє значну роль в розвитку нормальної вагітності, зокрема, він сприяє успішній імплантації плідного яйця [3],

впливає на пологовий акт [4], знижує оксидативний стрес [6], наприклад, при прееклампсії [2, 7, 8] тощо. Пероральне застосування мелатоніну у вагітних із затримкою внутрішньоутробного росту плода покращує перинатальні результати [8]. Водночас, взаємовідносини між шишкоподібною залозою і трофобластом плаценти, як продуцентом мелатоніну зокрема, та частиною ендокринної системи матері загалом, залишаються не до кінця з'ясованими. Також невідомо, чи плацента секретує мелатонін в циркадіанному режимі, чи ні [8].

Плацента є важливим органом в контексті розвитку клітинної трансплантології, оскільки багатьма дослідниками зараз інтенсивно вивчається можливість використання стовбурових клітин в терапії різних захворювань, для чого пропонується використовувати як пуповинну кров [9], так і власне плацентарну тканину [10, 11]. Однак, дотепер невідомо, чи доцільним є забір крові або тканини плаценти для подальшого виділення стовбурових клітин у випадку діагностованої плацентарної недостатності та затримки внутрішньоутробного росту плода, і які існують пов'язані з цим ризики. Одним з таких ризиків, наприклад, є мітохондріальна недостатність стовбурових клітин трофобласту, викликана гіпоксичним стресом [12]. Тому, серед іншого, активно ведеться пошук нових ефективних (зокрема, біохімічних) маркерів, які б відображали стан клітин і тканин плаценти. Серед інших, таким маркером можна вважати плацентарний фактор росту (Placental Growth Factor, надалі PIGF), який має проангіогенний ефект в материнсько-плодовому комплексі, позитивно впливає на ріст трофобласту та широко відомий як предиктор і діагностичний маркер прееклампсії [13, 14]. Разом з тим, дана молекула все більше привертає увагу дослідників саме при плацентарній недостатності (ПН) або при дистресі плода. Наприклад, Bligh та ін. встановили, що знижений рівень PIGF у матері асоціюється з нижньою оцінкою новонародженого за шкалою Apgar, патологічними змінами ритму серцебиття плода в пологах та змінами рН в артеріях пуповини, що характерні для гіпоксії плода [15]. Kwiatkowski та ін. виявили, що при порушенні кровоплини в маткових артеріях та артеріях пуповини, що проявляються у вигляді «ішемічного плацентарного синдрому», відмічається зміна співвідношення між PIGF та розчинної FMS-подібної тирозин-кінази-1 (sFlt-1) на користь останньої. Також авторами знайдено виражену негативну кореляцію між концентраціями PIGF в плазмі крові вагітних жінок та ступенями порушення кровоплини в маткових артеріях та артеріях пуповини [16]. Цікаво, що Broege-Brown зі співавторами в великій вибірці (3461 пологів) встановили, що низький рівень PIGF в пуповинній крові, забраній під час пологів, асоціюється зі зниженою масою тіла при народженні та наявністю затримки внутрішньоутробного розвитку плода [17]. Взаємозв'язок між зниженням рівня PIGF і плацентарною недостатністю підтверджується також іншими дослідженнями [18, 19].

Грунтуючись на вищенаведеному, можна зробити висновок, що зниження рівня PIGF як в плазмі крові вагітної жінки, так і в пуповинній крові є надійним діагностичним критерієм плацентарної недостатності та затримки внутрішньоутробного розвитку плода.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ. Встановити патогенетичні взаємозв'язки між секрецією мелатоніну, плацентарного фактору росту та репродуктивних гормонів у вагітних з плацентарною недостатністю, реалізовану у вигляді затримки внутрішньоутробного росту плода.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Обстежено 35 вагітних жінок у віці 18-36 років з плацентарною недостатністю, що була реалізована у вигляді синдрому затримки внутрішньоутробного розвитку плода II-III ступеня в терміні вагітності 30-36 тижнів (передбачувана маса плода нижча 10 перцентилів за УЗД) – дослідна група. Контрольну групу склали 20 жінок з неускладненим перебігом вагітності в тому ж терміні. Жінки з важкою екстрагенітальною патологією, імунними конфліктами та ознаками внутрішньоутробного інфікування плода були виключені з дослідження.

Рівні мелатоніну, плацентарного фактору росту та гормонів плаценти визначали у венозній крові, яку забирали шляхом однократної венепункції периферійної вени натще о 8-й годині ранку. З метою отримання плазми кров центрифугували протягом 5 хвилин. Концентрацію мелатоніну та PIGF визначали імуноферментним методом з використанням діагностичних наборів Melatonin ELISA та PIGF ELISA (IBL, Німеччина) та імуноаналізатора-термошейкера Stat Fax 1904 (Awareness Technology, Inc., США).

Нами також було визначено у всіх жінок концентрації в плазмі крові гормонів, що виробляються плацентою: прогестерону, вільного естріолу та плацентарного лактогену, з групи з плацентарною недостатністю та у всіх вагітних контрольної групи. Визначення рівнів репродуктивних гормонів в крові вагітних жінок проводили за допомогою імуноферментного методу. Рівні плацентарного лактогену встановлювали за допомогою аналізатор-фотометру імуноферментного URIT-660 (URIT Medical Electronic Group Co., Ltd, КНР). Концентрації вільного естріолу та прогестерону в плазмі крові обстежених пацієнтів визначали за допомогою хемілюмінесцентного імунологічного аналізу. Використовували діагностичні набори Siemens (Німеччина) для кожного гормону. Оцінку результатів проводили на аналізаторі IMMULITE 2000 (Siemens Healthcare Diagnostics Inc., США).

Результати оброблені статистично за допомогою програмного пакету MedCalc (MedCalc Software, Бельгія), з використанням Welch-test для неоднакових вибірок. Відмінності вважалися достовірними при значеннях $p < 0,05$. Для вивчення кореляційних зв'язків використовувався коефіцієнт кореляції Пірсона.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Результати вивчення рівнів мелатоніну в крові обстежених вагітних представлені на **рис. 1**. Середня концентрація мелатоніну склала в дослідній групі $129,90 \pm 17,65$ pg/ml ($n = 35$), в групі контролю – $231,25 \pm 21,56$ pg/ml ($n = 20$). Як видно з гістограми, у вагітних жінок з плацентарною недостатністю спостерігалися вірогідно нижчі концентрації мелатоніну в плазмі крові порівняно зі здоровими вагітними ($p = 0,0003$).

Результати порівняння в плазмі крові обстежених вагітних рівнів плацентарного фактору росту наведені на **рис. 2**. Зниження в плазмі крові вагітних жінок, включених в дослідну групу, середньої концентрації PIGF в 1,78 рази порівняно з контролем (дослідна група – $130,78 \pm 15,80$ pg/ml, контрольна група – $230,00 \pm 29,97$ pg/ml, $p < 0,01$), на нашу думку, свідчить про уповільнення ангіогенезу в тканині плаценти.

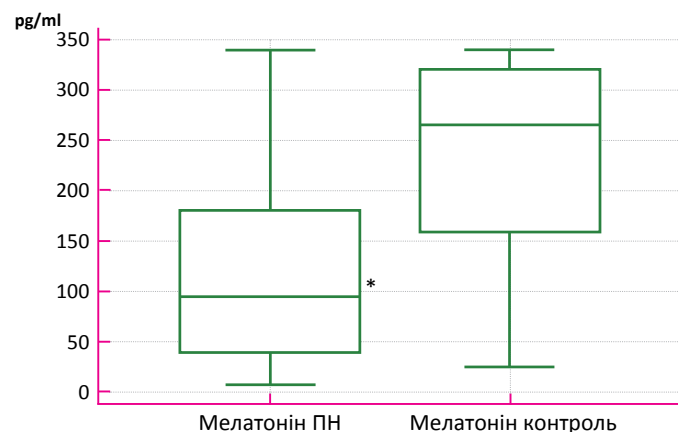

Рис. 1. Концентрація мелатоніну в плазмі крові вагітних жінок з плацентарною недостатністю («Мелатонін ПН», $n = 35$) та вагітних жінок контрольної групи («Мелатонін контроль», $n = 20$). Примітка: * – $p < 0,01$ в порівнянні з групою контролю.

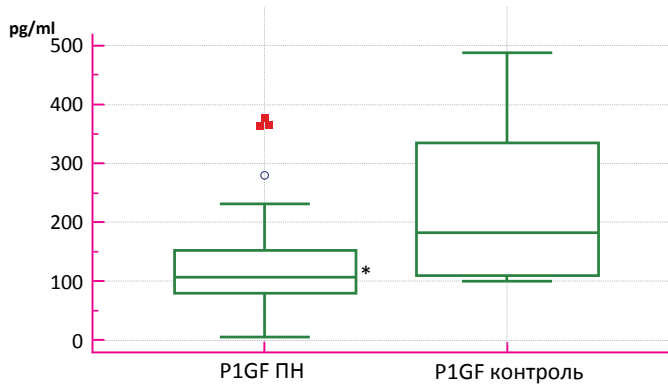

Рис. 2. Концентрація P1GF в крові вагітних жінок з плацентарною недостатністю («P1GF ПН», n = 35) та вагітних жінок контрольної групи («P1GF контроль», n = 20).
Примітка: * - $p < 0,01$ в порівнянні з групою контролю.

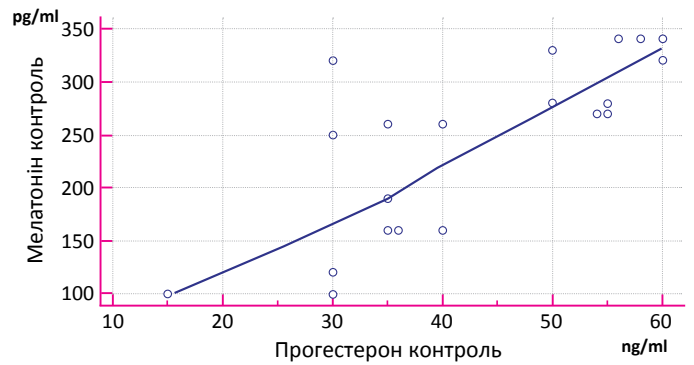

Рис. 3. Розподільча кореляційна діаграма, що відображає кореляційний зв'язок між рівнями мелатоніну («Мелатонін контроль») та прогестерону («Прогестерон контроль») в крові вагітних жінок контрольної групи

Дані щодо гормонів, які виробляються плацентою (прогестерону, вільного естріолу та плацентарного лактогену), наведені нижче (табл. 1). Наші дані підтверджують наявність плацентарної недостатності у жінок дослідної групи, адже ми виявили вірогідне зниження, порівняно з контрольною групою, двох із трьох досліджених гормональних показників активності плаценти. Порушення гормональної активності плацентарної тканини в групі жінок з ПН проявилось у вигляді зменшення концентрації, порівняно з контролем, як прогестерону (в 1,98 рази, $p < 0,01$), так і плацентарного лактогену (в 1,23 рази, $p < 0,05$).

Вірогідної різниці в рівнях вільного естріолу між обома групами виявлено не було, що, як ми вважаємо, можна розцінювати як компенсаторну реакцію з боку тканини плаценти.

Нами також було вивчено кореляційні взаємозв'язки між відстеженими показниками. Зокрема, було виявлено тісний кореляційний зв'язок між рівнями мелатоніну та прогестерону в контрольній групі ($r = 0,76$, $P = 0,0001$, рис. 3), а також помірний кореляційний зв'язок між концентраціями мелатоніну та вільного естріолу – також в контрольній групі ($r = 0,61$, $P = 0,004$, рис. 4).

В групі жінок з плацентарною недостатністю нами було встановлено тільки помірний негативний кореляційний зв'язок між рівнями мелатоніну та плацентарного лактогену ($r = -0,438$, $P = 0,042$, рис. 5).

Грунтуючись на наведених даних, можна вважати, що у здорових вагітних продукція плацентою стероїдних гормонів, а саме прогестерону та вільного естріолу, прямо залежить від концентрації мелатоніну в крові. При плацентарній недостатності цей взаємозв'язок порушується. Тригером для виявлених кореляційних зв'язків слід вважати саме мелатонін, оскільки встановлено, що цей гормон, зокрема, впливає на баланс сульфатів естрогенів в ендотеліальних клітинах пупкової вени шляхом регулювання балансу між естроген-сульфатазою та сульфотрансферазою [20]. Подібний принцип регуляції може бути актуальним і для прогестерону. Деякі автори вказують на протективну, завдяки антиоксидантній активності, роль мелатоніну в продукції прогестерону лютеальними клітинами [21]. Є обґрунтовані підстави говорити про стимулюючу дію мелатоніну і на секрецію прогестерону саме плацентарною тканиною [22, 23].

Щодо плацентарного лактогену і його взаємозв'язків з мелатоніном відомо лише, що концентрація даного гормону в плацентарній

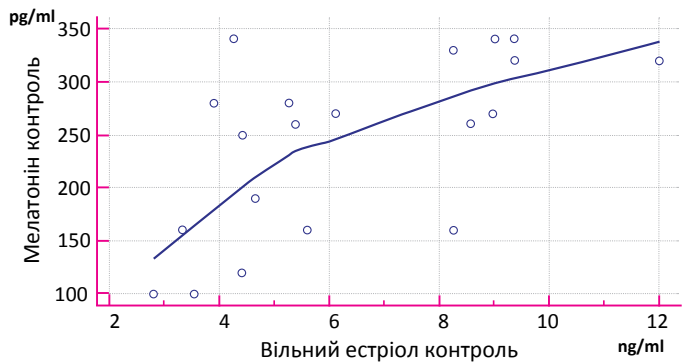

Рис. 4. Розподільча кореляційна діаграма, що відображає кореляційний зв'язок між рівнями мелатоніну («Мелатонін контроль») та вільного естріолу («Вільний естріол контроль») в крові вагітних жінок контрольної групи.

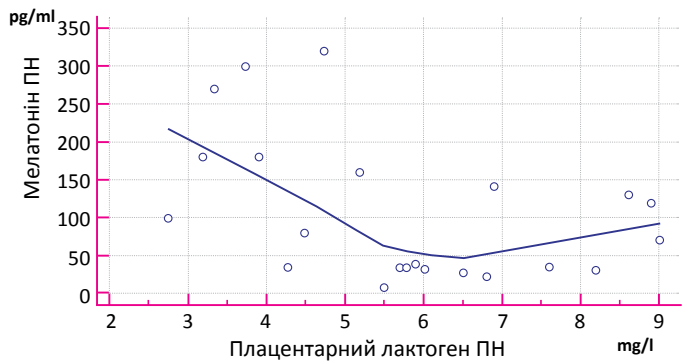

Рис. 5. Розподільча кореляційна діаграма, що відображає кореляційний зв'язок між рівнями мелатоніну («Мелатонін») та плацентарного лактогену («Плацентарний лактоген») в крові вагітних жінок групи з плацентарною недостатністю

ПОКАЗНИК	ВАГІТНІ З ПЛАЦЕНТАРНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ (N = 35)	ВАГІТНІ КОНТРОЛЬНОЇ ГРУПИ (N = 20)
Прогестерон (ng/ml)	15,36 ± 2,78**	30,43 ± 2,66
Плацентарний лактоген (mg/l)	6,31 ± 2,08*	7,76 ± 1,93
Вільний естріол (ng/ml)	6,77 ± 5,81	6,10 ± 2,61

Табл. 1. Рівні репродуктивних гормонів в крові вагітних жінок досліджуваних груп

Примітки:
* - $p < 0,05$,
** - $p < 0,01$.

тканині щурів змінюється під впливом циркадних ритмів [24]. Негативну кореляцію між мелатоніном та плацентарним лактогеном, на нашу думку, можна пояснити компенсаторною реакцією тканини плаценти, яка при дефіциті продукції одного гормону (плацентарного лактогену) частково компенсує його іншим (мелатоніном).

Мелатонін справляє позитивний вплив на мезенхімальні стовбурові клітини як *in vitro*, так і *in vivo* [25], тому його рівень можна вважа-

ти критично важливим для успішного забору цих клітин з пуповинної крові. Щодо PIGF відомо, що він продукується мезенхімальними стовбуровими клітинами [26], а отже, теоретично PIGF може бути діагностичним маркером кількості та життєздатності таких клітин. На жаль, на сьогодні в базах даних наукових статей нам не вдалося виявити публікацій, які б описували взаємозв'язок між мелатоніном та PIGF, як при нормальній вагітності, так і при плацентарній недостатності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна вважати встановленим фактом те, що рівні мелатоніну та PIGF у вагітних вірогідно знижуються при плацентарній недостатності, що реалізована у вигляді затримки внутрішньоутробного розвитку плода. Плацентарна недостатність в дослідній групі була нами підтверджена біохімічно, а саме, було виявлено зниження концентрацій гормонів, що виробляються плацентою, порівняно з вагітними контрольної групи. У здорових вагітних продукція плацентою стероїдних гормонів, зокрема прогестерону та вільного естріолу, прямо залежить від концентрації мелатоніну в крові. При плацентарній недостатності цей взаємозв'язок порушується.

СПИСОК ЦИТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грищенко В. И. Роль эпифиза в физиологии и патологии женской половой системы. Харьков, 1979. 248 с.
2. Shimada M., Seki H., Samejima M., Hayase M., Shirai F. Salivary melatonin levels and sleep-wake rhythms in pregnant women with hypertensive and glucose metabolic disorders: A prospective analysis. *BioSci Trends*. 2016. **10**, № 1. P. 34-41. DOI: 10.5582/bst.2015.01123.
3. Soliman A., Lacasse A., Lanoix D., Sagrillo-Fagundes L., Boulard V., Vaillancourt C. Placental melatonin system is present throughout pregnancy and regulates villous trophoblast differentiation. *J Pineal Res*. 2015. **59**, № 1. P. 38-46. DOI: 10.1111/jpi.12236.
4. Takayama H., Nakamura Y., Tamura H. Pineal gland (melatonin) affects the parturition time but not luteal function and fetal growth, in pregnant rats. *Endocr J*. 2003. **50**, № 1. P. 37-43. DOI: 10.1507/endocrj.50.37.
5. Teixeira A. A., Simoes M. J., Wanderley Teixeira V., Soares J. Jr. Evaluation of the implantation in pinealectomized and/or submitted to the constant illumination rats. *Int J Morphol*. 2004. **22**, № 3. P. 189-194.
6. Richter H. G., Hansell J. A., Raut Sh., Giussani D. A. Melatonin improves placental efficiency and birth weight and increases the placental expression of antioxidant enzymes in undernourished pregnancy. *J Pineal Res*. 2009. **46**. P. 357-364. DOI: 10.1111/j.1600-079X.2009.00671.x.
7. Reiter R. J., Dun Xian Tan, Korkmaz A., Rosales-Corral S. A. Melatonin and stable circadian rhythms optimize maternal, placental and fetal physiology. *Hum Reprod Update*. 2013. **20**, № 2. P. 293-307. DOI: 10.1093/humupd/dmt054.
8. Marseglia L., D'Angelo G., Manti S., Reiter R. J., Gitto E. Potential Utility of melatonin in preeclampsia, intrauterine fetal growth retardation, and perinatal asphyxia. *Reprod Sci*. 2016. **23**, № 8. P. 970-977. DOI: 10.1177/1933719115612132.
9. Sun C., Yue J., He N., Liu Y., Zhang X., Zhang Y. Fundamental Principles of Stem Cell Banking. *Adv Exp Med Biol*. 2016. **951**:31-45. DOI: 10.1007/978-3-319-45457-3_3.
10. Teofilii L., Silini A. R., Bianchi M., Valentini C. G., Parolini O. Incorporating placental tissue in cord blood banking for stem cell transplantation. *Expert Rev Hematol*. 2018. **11**, № 8. P. 649-661. DOI: 10.1080/17474086.2018.1483717.
11. Albanna M. Z., Woods E. J. Fetal Stem Cell Banking. *Stem Cell Biology and Regenerative Medicine*. 2016. P. 295-316. DOI: 10.1007/978-1-4939-3483-6_16.
12. Xie Y., Zhou S., Jiang Z., Dai J., Puscheck E. E., Lee I., et al. Hypoxic stress induces, but cannot sustain trophoblast stem cell differentiation to labyrinthine placenta due to mitochondrial insufficiency. *Stem Cell Res*. 2014. **13**, № 3. P. 478-91. DOI: 10.1016/j.scr.2014.07.007.
13. Bentona S., McCowan L., Heazell A., et al. Placental growth factor as a marker of fetal growth restriction caused by placental dysfunction. *Placenta*. 2016. **42**. P. 1-8. DOI: 10.1016/j.placenta.2016.03.010.
14. Ong C., Liao A., Cacho A., et al. First-trimester maternal serum levels of placenta growth factor as predictor preeclampsia and fetal growth restriction. *Am J Obstet Gynecol*. 2001. **98**, № 4. 608-611. DOI: 10.1016/s0029-7844(01)01528-9.
15. Bligh L. N., Greer R. M., Kumar S. The relationship between maternal placental growth factor levels and intrapartum fetal compromise. *Placenta*. 2016. **48**. P. 63-67. DOI: 10.1016/j.placenta.2016.10.007.
16. Kwiatkowski S., Kwiatkowska E., Rzepka R., Dolegowska B., Torbe A., Bartosik-Stawińska A. Using Doppler ultrasound of the uterine and umbilical arteries and disordered angiogenesis markers (sFlt-1/PIGF) in unified monitoring of ischemic placental syndrome patients. *Hypertens Pregnancy*. 2016. **35**, № 4. P. 490-498. DOI: 10.1080/10641955.2016.1186688.
17. Broere-Brown Z. A., Schalekamp-Timmermans S., Jaddoe V. W. V., Steegers E. A. P. Fetal Growth and Placental Growth Factor Umbilical Cord Blood Levels. *Fetal Diagn Ther*. 2018. **43**, № 1. P. 26-33. DOI: 10.1159/000475547.
18. Sherrell H., Dunn L., Clifton V., Kumar S. Systematic review of maternal Placental Growth Factor levels in late pregnancy as a predictor of adverse intrapartum and perinatal outcomes. *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol*. 2018. **225**. P. 26-34. DOI: 10.1016/j.ejogrb.2018.03.059.
19. Regnault T. R., de Vrijer B., Galan H. L., Davidsen M. L., Tremblor K. A., Battaglia FC, et al. The relationship between transplacental O₂ diffusion and placental expression of PIGF, VEGF and their receptors in a placental insufficiency model of fetal growth restriction. *J Physiol*. 2003. **15**; № 550. P. 641-56. DOI: 10.1113/jphysiol.2003.039511.
20. González A., Martínez-Campa C., Alonso-González C., Cos S. Melatonin affects the dynamic steady-state equilibrium of estrogen sulfates in human umbilical vein endothelial cells by regulating the balance between estrogen sulfatase and sulfotransferase. *Int J Mol Med*. 2015. **36**: 1671-1676. DOI: 10.3892/ijmm.2015.2360.
21. Taketani T., Tamura H., Takasaki A., Lee L., Kizuka F., Tamura I., et al. Protective role of melatonin in progesterone production by human luteal cells. *J Pineal Res*. 2011. **51**. P. 207-13. DOI: 10.1111/j.1600-079X.2011.00878.x.

22. Tamura H., Nakamura Y., Terron M. P., Flores L. J., Manchester L. C., Tan D. X., et al. Melatonin and pregnancy in the human. *Reprod Toxicol.* 2008. **25**, № 3. P. 291-303. DOI: 10.1016/j.reprotox.2008.03.005.
23. Carlomagno G., Minini M., Tilotta M., Unfer V. From Implantation to Birth: Insight into Molecular Melatonin Functions. *Int J Mol Sci.* 2018. **19**, № 9. P. 2802. DOI: 10.3390/ijms19092802.
24. Valenzuela F. J., Vera J., Venegas C., Pino F., Lagunas C. Circadian System and Melatonin Hormone: Risk Factors for Complications during Pregnancy. *Obstet Gynecol Int.* 2015. **2015**. P. 825802. DOI: 10.1155/2015/825802.
25. Hu C., Li L. Melatonin plays critical role in mesenchymal stem cell-based regenerative medicine *in vitro* and *in vivo*. *Stem Cell Res Ther.* 2019. **10**. P. 13. DOI: 10.1186/s13287-018-1114-8.
26. Dilogo I. H., Fiolin J., Aprianto P. Osteogenic Potency of Secretome Bone Marrow Derived Mesenchymal Stem Cells: A Literature Review. 2018. **24**, № 8. P. 6206-6208. DOI: 10.1166/asl.2018.12684.

СТАТТЯ НА САЙТІ
[TRANSPLANTOLOGY.ORG](https://www.transplantology.org)

Автори заявили про відсутність потенційного конфлікту інтересів щодо дослідження, авторства та/або публікації даної статті.

Надійшла до редакції 04.10.2019 р.

Прийнята до друку 30.11.2019 р.

Melatonin, placental growth factor and placental hormones at placental insufficiency

Berbets A.¹, Konkov D.², Bulavenko O.², Taran O.², Bakun O.¹

¹Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

²National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya, Ukraine

e-mail: andriy.berbets@gmail.com

ABSTRACT

A pineal gland attracts much attention of scientists lately, because it secretes melatonin, which is a very important hormone. Melatonin plays a significant role in the development of pregnancy: it enhances implantation, decreases oxidative stress etc. At the same time, the links between the pineal gland and the placenta, as a part of endocrine system of a mother, are still not well described.

OBJECTIVE OF THE STUDY. To investigate the pathogenic links between secretion of melatonin, placental growth factor and reproductive hormones in pregnant women with placental insufficiency, manifested as intrauterine growth restriction syndrome of fetus.

MATERIAL AND METHODS. 35 pregnant women aged 18-36 with placental insufficiency (PI) were examined (study group). The placental insufficiency manifested as the intrauterine growth restriction syndrome of the fetus (IUGR) in the 3rd pregnancy trimester. The control group consisted of 20 women with uncomplicated pregnancy at the same term. The blood concentrations of melatonin and placental growth factor (PIGF) were studied, as well as the blood concentrations of certain placental hormones: progesterone, placental lactogen and unconjugated estriol.

RESULTS. The concentration of melatonin was found to decrease significantly, if pregnancy was complicated by intrauterine fetal growth retardation (study group – 129.90 ± 17.65 pg/ml, control group – 231.25 ± 21.56 pg/ml, $p < 0.01$), as well as concentration of PIGF (study group – 130.78 ± 15.80 pg/ml, control group – 230.0 ± 29.97 pg/ml, $p < 0.01$). A significant difference of progesterone concentrations between the groups was found (study group: 15.36 ± 2.78 ng/l, control group: 30.43 ± 2.66 ng/l, $p < 0.01$), as well as for placental lactogen (study group: 6.31 ± 2.08 ng/l, control group: 7.76 ± 1.93 ng/l, $p < 0.05$). No significant difference between the concentrations of unconjugated estriol was found. A close correlation between melatonin and progesterone in the control group was found ($r = 0.76$, $P = 0.0001$), a moderate correlation between melatonin and unconjugated estriol was also established in the control group ($r = 0.61$, $P = 0.004$), and a moderate negative correlation between melatonin and placental lactogen was found in the study group ($r = -0.438$, $P = 0.042$).

CONCLUSIONS. The blood levels of melatonin and PIGF significantly decrease in case of placental insufficiency, manifested as intrauterine fetal growth restriction syndrome. In healthy pregnant women, the secretion of steroid hormones (progesterone and unconjugated estriol) by placenta directly correlates with blood concentration of melatonin. This link is being disordered in case of placental insufficiency.

KEY WORDS: placental insufficiency, melatonin, placental growth factor, progesterone, placental lactogen, unconjugated estriol

At the present stage of the development of Obstetrics and Gynecology it's been commonly admitted that a favorable clinical course of pregnancy, as well as its outcome, directly depends on the condition of mother's health, especially of her endocrine system. The pineal gland (epiphysis) is one of the most important parts of this system. The endocrine function of this gland is producing and secreting of such hormones as melatonin and serotonin. Melatonin (5-methoxy-N-acetyltryptamine) chemically belongs to the class of indols. The essential aminoacid tryptophan is the biological melatonin precursor. Unlike serotonin, melatonin easily crosses hemato-encephalic barrier [1, 2]. There is an assumption that this hormone is being secreted from the pineal gland into cerebrospinal fluid [3]. It's

been established that melatonin is actively produced by trophoblast and placenta [3, 5] and plays an important role in the course of normal pregnancy: it is involved in successful implantation of a fertilized egg [3], has an influence on the childbirth [4], decreases oxidative stress [6], especially in the case of pre-eclampsia [2, 7, 8] etc. Oral intake of melatonin improves the perinatal results in pregnant women with intrauterine fetal growth restriction (IUGR) [8]. At the same time, the interaction between the pineal gland and placental trophoblast as between the producers of melatonin as well as between the parts of endocrine system of a mother are still generally unclear. It is also unknown whether placenta secretes melatonin in circadian regime [8].

Placenta is an important organ in the context of the development of cellular transplantology because nowadays many researchers intensively study the possibilities of the use of stem cells in the therapy of different diseases; both umbilical blood [9] and placental tissue [10, 11] are proposed for this goal. It is still unclear whether the sampling of umbilical cord's blood and/or placental tissue for stem cells isolation is reasonable or not in case of diagnosed placental insufficiency and IUGR, and what are the relevant risks. For example, one of such risks might be the mitochondrial insufficiency of the trophoblast's stem cells caused by hypoxic stress [12]. That's why the new markers (mostly biochemical) that could depict the conditions of placenta's tissue and cells are being intensively searched.

Among others, Placental Growth Factor (PIGF) can be considered as such marker. PIGF expresses pro-angiogenic effect in maternal-fetal complex; it also has positive influence on the growth of trophoblast, and it has been well known as the predictor and the diagnostic marker of pre-eclampsia. [13, 14]. On the other hand, lately this molecule attracts more attention of the researches in the case of placental insufficiency (PI) or fetal distress. For example, Bligh et al. established that the lowered level of PIGF in mothers' blood is associated with the decreased Apgar score of newborns, pathological changes of the rhythm of the fetal heartbeat during labor and with the changes of the blood pH in the umbilical arteries which are usually observed in case of fetal hypoxia [15]. Kwiatkowski et al. found out that the ratio between PIGF and soluble FMS-like tyrosine kinase-1 (sFlt-1) is changed with the predominance of sFlt-1, if the blood flow disorders, expressed as «ischemic placental syndrome», are present in the uterine and umbilical arteries. The authors also have found the negative correlation between the concentrations of PIGF, studied in the blood plasma of pregnant women, and the degrees of the disorders of the blood flow in uterine and umbilical arteries [16]. Broere-Brown et al. studied relevantly large cohort of patients (3461 labors) and established that the decreased level of PIGF in umbilical blood sampled at labor has been associated with the lowered body mass at birth and with the presence of IUGR [17]. The presence of links between the decrease of PIGF and the expression of PI has also been confirmed by other researches [18, 19].

Based on the mentioned above, the conclusion can be drawn that the decreased level of PIGF both in the blood plasma of a pregnant woman and in umbilical blood is the reliable diagnostic criteria of PI and IUGR.

OBJECTIVE OF THE STUDY. To investigate the pathogenic links between secretion of melatonin, placental growth factor and reproductive hormones in pregnant women with placental insufficiency, manifested as the intrauterine growth restriction syndrome of the fetus.

MATERIALS AND METHODS

35 pregnant women aged 18-36 with placental insufficiency manifesting as IUGR syndrome of 2nd to 3rd degree of severity (the predicted body mass of the fetus was less than 10th percentile, according to ultrasound examination) were included in the study (experimental) group at pregnancy term 30-36 weeks of gestation. The control group consisted of 20 women with uncomplicated pregnancy at the same term. The women suffering from severe extragenital pathology and also patients, who had been diagnosed with immune conflict or had the signs of intrauterine infection, were excluded from the study.

The blood concentrations of melatonin and placental growth factor (PIGF) as well as the blood concentrations of certain placental hormones (progesterone, placental lactogen and unconjugated estriol) were studied in venous blood. The blood was sampled by one-time venipuncture of peripheral vein performed on fasting condition at 8 am. The samples were centrifuged for 5 minutes with acceleration 1000 xg. The concentrations of melatonin and PIGF were established by ELISA using diagnostic kits Melatonin ELISA and PIGF ELISA (IBL, Germany) and analyzer Stat Fax 1904 (Awareness Technology, Inc., USA).

We also established the concentrations of the hormones, produced by placenta (progesterone, unconjugated estriol and placental lactogen),

in all women who were included to the study group and the control group. The determination of the levels of the reproductive hormones was performed by ELISA. The levels of placental lactogen were established using microplate reader URIT-660 (URIT Medical Electronic Group Co., Ltd, China People Republic). The concentrations of unconjugated estriol and progesterone in the blood plasma of the patients were studied by chemiluminescent immune assay. The diagnostic kits Siemens (Germany) were used for each hormone. The results were estimated using analyzer IMMULITE 2000 (Siemens Healthcare Diagnostics Inc., USA).

The results were statistically processed by software MedCalc (MedCalc Software, Belgium) using Welch-test for unequal samples. The data was represented as $M \pm SD$. The differences were considered as statistically significant in case of $p < 0.05$. Pearson's coefficient of correlation was used for establishing the correlation links between studied indexes.

RESULTS AND DISCUSSION

The results of the study of the melatonin concentrations in the blood of examined women are represented on the **Figure 1**. The mean concentration of melatonin in the study group was found as 129.90 ± 17.65 pg/ml ($n = 35$), in the control group – 231.25 ± 21.56 pg/ml ($n = 20$). According to the histogram, significantly lowered concentrations of melatonin were found in pregnant women with PI, compared to the healthy pregnant women ($p = 0.0003$).

The results of the comparison of the levels of PIGF in the blood plasma of examined women are represented on the **Figure 2**. The reduction of the mean concentration of PIGF by 1.78 times in the blood plasma of pregnant women of the study group, compared to control group (study group – 130.78 ± 15.80 pg/ml, control group – 230.00 ± 29.97 pg/ml, $p < 0.01$), in our opinion, is the evidence of the decline of angiogenesis in placental tissue.

Data of the levels of hormones that are produced by placenta (progesterone, unconjugated estriol, placental lactogen) are listed below (**Table 1**). Our results confirm the presence of PI in women of the experimental group, since we have found a significant decrease, compared to the control group, of two out of the three studied hormonal indicators of placental activity. The disordered hormonal activity of the placental tissue in the group of women with PI was expressed as the decrease of concentrations, compared to control, of progesterone (by 1.98 times, $p < 0.01$), and placental lactogen (by 1.23 fold, $p < 0.05$).

No significant difference was found between the concentrations of unconjugated estriol between the groups. This fact might be considered as the compensatory reaction of the placental tissue.

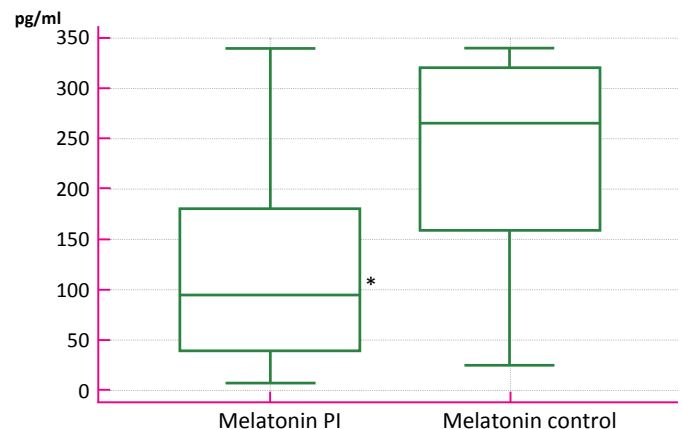

Fig. 1. The concentration of melatonin in the blood plasma of pregnant women with PI («Melatonin PI», $n = 35$) and of pregnant women of the control group («Melatonin control», $n = 20$).

Note: * – $p < 0.01$ compared to the control group.

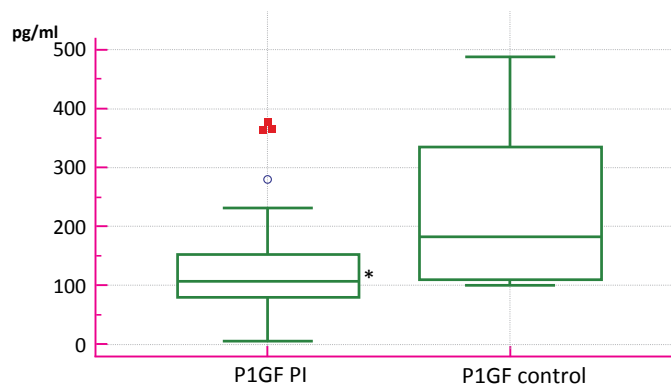

Fig. 2. The concentration of PIGF in the blood plasma of pregnant women with PI («PIGF PI», n = 35) and pregnant women of the control group («PIGF control», n = 20).

Note: * – $p < 0.01$ compared to the control group.

We also studied the correlation links between studied indexes. In particular, a close correlation between melatonin and progesterone levels was found in the control group ($r = 0.76$, $P = 0.0001$; **fig. 3**), as well as a moderate correlation between the concentrations of melatonin and unconjugated estriol – also in the control group ($r = 0.61$, $P = 0.004$; **fig. 4**).

In the group of women with PI we could only establish the moderate negative correlation between the levels of melatonin and placental lactogen ($r = -0.438$, $P = 0.042$; **fig. 5**).

Basing on the above data, it can be assumed that in healthy pregnant women the production of steroid hormones by placenta, namely progesterone and unconjugated estriol, directly depends on the concentration of melatonin in the blood. This correlation is disordered in the case of PI. Melatonin should be considered as a trigger for the detected correlation links, because it has been established that this hormone, in particular, affects the balance of estrogen sulfates in endothelial cells of the umbilical vein by regulating the balance between estrogen-sulfatase and sulfotransferase [20]. A similar principle of regulation might be relevant also to progesterone. Some researchers indicate the protective role of melatonin due to anti-oxidant activity in the production of progesterone by luteal cells [21]. There are reasonable bases to affirm that melatonin also stimulates secretion of progesterone by placental tissue [22, 23].

Concerning placental lactogen and its interaction with melatonin, it has been only established that the concentration of this hormone in placental tissue of rats changes accordingly to circadian rhythms [24]. In our opinion, the negative correlation between melatonin and placental lactogen can be explained as compensatory reaction of placental tissue: the deficiency of production of one of the mentioned hormones (placental lactogen) is partially compensated by another one (melatonin).

Melatonin has a positive effect on mesenchymal stem cells both *in vitro* and *in vivo* [25]; this way its level can be considered as critical for a successful isolation of these cells from umbilical blood. Concerning PIGF, it has been established that this factor is produced by mesenchymal stem cells [26], therefore, in theory, PIGF might be a diagnostical marker of quantity and quality of such cells. Unfortunately, we could not find any publications in scientific research databases that describe the interaction between melatonin and PIGF, neither in normal pregnancy, nor in case of placental insufficiency.

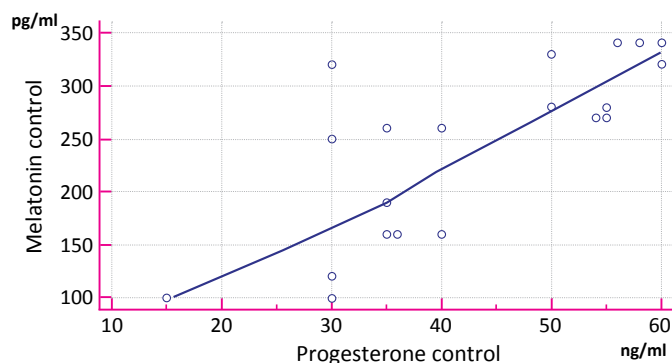

Fig. 3. Distributive correlative diagram depicting the correlation between the levels of melatonin and progesterone in the blood plasma of pregnant women of the control group.

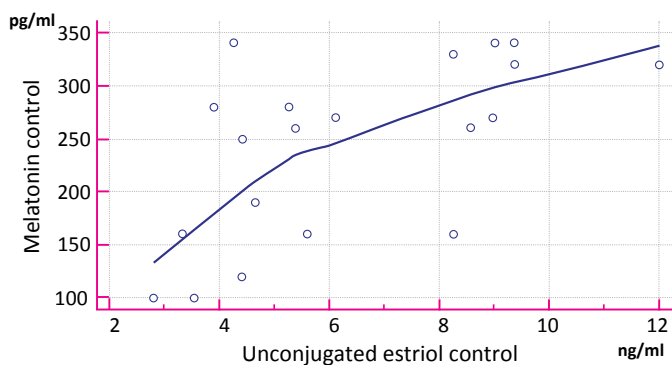

Fig. 4. Distributive correlative diagram depicting the correlation between the levels of melatonin and unconjugated estriol in the blood plasma of pregnant women of the control group.

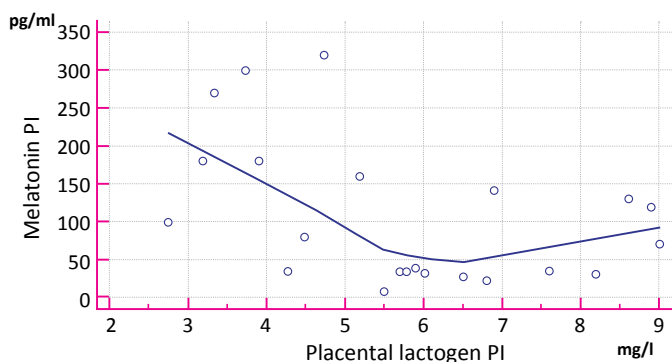

Fig. 5. Distributive correlative diagram depicting the correlation between the levels of melatonin and placental lactogen in the blood plasma of pregnant women with PI.

INDEX	PREGNANT WOMEN WITH PI (N = 35)	PREGNANT WOMEN OF THE CONTROL GROUP (N = 20)
Progesterone (ng/ml)	15.36 ± 2.78**	30.43 ± 2.66
Placental lactogen (mg/l)	6.31 ± 2.08*	7.76 ± 1.93
Unconjugated estriol (ng/ml)	6.77 ± 5.81	6.10 ± 2.61

Table 1. The levels of the reproductive hormones in the blood plasma of pregnant women of the studied groups

Notes:

* – $p < 0,05$,

** – $p < 0,01$.

CONCLUSION

To sum up, the blood levels of melatonin and PIGF in pregnant women significantly decrease in case of placental insufficiency, manifested as intrauterine fetal growth restriction syndrome. Placental insufficiency was confirmed biochemically in the study group, especially, a considerably decreased production of the placental hormones was found, compared to the pregnant women of the control group. In healthy pregnant women the secretion of steroid hormones (progesterone and unconjugated estriol) by placenta directly correlates with the blood concentration of melatonin. This link is disordered in case of placental insufficiency.

REFERENCES

1. Grishchenko VI. Rol' epifiza v fiziologii i patologii zhenskoy polovoy sistemy [Role of a pineal gland in physiology and pathology of woman's reproductive system]. Khar'kov: Vishcha shkola; 1979. 248 s. [in Russian].
2. Shimada M, Seki H, Samejima M, Hayase M, Shirai F. Salivary melatonin levels and sleep-wake rhythms in pregnant women with hypertensive and glucose metabolic disorders: A prospective analysis. *BioSci Trends*. 2016; **10**(1):34-41. DOI: 10.5582/bst.2015.01123.
3. Soliman A, Lacasse A, Lanoix D, Sagrillo-Fagundes L, Boulard V, Vaillancourt C. Placental melatonin system is present throughout pregnancy and regulates villous trophoblast differentiation. *J Pineal Res*. 2015; **59**(1):38-46. DOI: 10.1111/jpi.12236.
4. Takayama H, Nakamura Y, Tamura H. Pineal gland (melatonin) affects the parturition time but not luteal function and fetal growth, in pregnant rats. *Endocr J*. 2003; **50**(1):37-43. DOI: 10.1507/endocrj.50.37.
5. Teixeira AA, Simoes MJ, Wanderley Teixeira V, Soares JJr. Evaluation of the implantation in pinealectomized and/or submitted to the constant illumination rats. *Int J Morphol*. 2004; **22**(3):189-194.
6. Richter HG, Hansell JA, Raut Sh, Giussani DA. Melatonin improves placental efficiency and birth weight and increases the placental expression of antioxidant enzymes in undernourished pregnancy. *J Pineal Res*. 2009; **46**:357-364. DOI: 10.1111/j.1600-079X.2009.00671.x.
7. Reiter RJ, Dun Xian Tan, Korkmaz A, Rosales-Corral SA. Melatonin and stable circadian rhythms optimize maternal, placental and fetal physiology. *Hum Reprod Update*. 2013; **20**(2):293-307. DOI: 10.1093/humupd/dmt054.
8. Marseglia L, D'Angelo G, Manti S, Reiter RJ, Gitto E. Potential Utility of melatonin in preeclampsia, intrauterine fetal growth retardation, and perinatal asphyxia. *Reprod Sci*. 2016; **23**(8):970-977. DOI: 10.1177/1933719115612132.
9. Sun C, Yue J, He N, Liu Y, Zhang X, Zhang Y. Fundamental Principles of Stem Cell Banking. *Adv Exp Med Biol*. 2016; **951**:31-45. DOI: 10.1007/978-3-319-45457-3_3.
10. Teofilii L, Silini AR, Bianchi M, Valentini CG, Parolini O. Incorporating placental tissue in cord blood banking for stem cell transplantation. *Expert Rev Hematol*. 2018 Aug; **11**(8):649-661. DOI: 10.1080/17474086.2018.1483717.
11. Albanna MZ, Woods EJ. Fetal Stem Cell Banking. *Stem Cell Biology and Regenerative Medicine*. 2016; 295-316. DOI: 10.1007/978-1-4939-3483-6_16.
12. Xie Y, Zhou S, Jiang Z, Dai J, Puscheck EE, Lee I, et al. Hypoxic stress induces, but cannot sustain trophoblast stem cell differentiation to labyrinthine placenta due to mitochondrial insufficiency. *Stem Cell Res*. 2014; **13**(3):478-91. DOI: 10.1016/j.scr.2014.07.007.
13. Bentona S, McCowan L, Heazell A, et al. Placental growth factor as a marker of fetal growth restriction caused by placental dysfunction. *Placenta*. 2016; **42**:1-8. DOI: 10.1016/j.placenta.2016.03.010.
14. Ong C, Liao A, Cacho A, et al. First-trimester maternal serum levels of placenta growth factor as predictor preeclampsia and fetal growth restriction. *Am J Obstet Gynecol*. 2001; **98**(4):608-611. DOI: 10.1016/s0029-7844(01)01528-9.
15. Bligh LN, Greer RM, Kumar S. The relationship between maternal placental growth factor levels and intrapartum fetal compromise. *Placenta*. 2016; **48**:63-67. DOI: 10.1016/j.placenta.2016.10.007.
16. Kwiatkowski S, Kwiatkowska E, Rzepka R, Dolegowska B, Torbe A, Bartosik-Stawińska A. Using Doppler ultrasound of the uterine and umbilical arteries and disordered angiogenesis markers (sFlt-1/PIGF) in unified monitoring of ischemic placental syndrome patients. *Hypertens Pregnancy*. 2016; **35**(4):490-498. DOI: 10.1080/10641955.2016.1186688.
17. Broere-Brown ZA, Schalekamp-Timmermans S, Jaddoe VVW, Steegers EAP. Fetal Growth and Placental Growth Factor Umbilical Cord Blood Levels. *Fetal Diagn Ther*. 2018; **43**(1):26-33. DOI: 10.1159/000475547.
18. Sherrell H, Dunn L, Clifton V, Kumar S. Systematic review of maternal Placental Growth Factor levels in late pregnancy as a predictor of adverse intrapartum and perinatal outcomes. *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol*. 2018; **225**:26-34. DOI: 10.1016/j.ejogrb.2018.03.059.
19. Regnault TR, de Vrijer B, Galan HL, Davidsen ML, Tremblay KA, Battaglia FC, et al. The relationship between transplacental O2 diffusion and placental expression of PIGF, VEGF and their receptors in a placental insufficiency model of fetal growth restriction. *J Physiol*. 2003; **15**(550):641-56. DOI: 10.1113/jphysiol.2003.039511.
20. González A, Martínez-Campa C, Alonso-González C, Cos S. Melatonin affects the dynamic steady-state equilibrium of estrogen sulfates in human umbilical vein endothelial cells by regulating the balance between estrogen sulfatase and sulfotransferase. *Int J Mol Med*. 2015; **36**: 1671-1676. DOI: 10.3892/ijmm.2015.2360.
21. Taketani T, Tamura H, Takasaki A, Lee L, Kizuka F, Tamura I, et al. Protective role of melatonin in progesterone production by human luteal cells. *J Pineal Res*. 2011; **51**:207-13. DOI: 10.1111/j.1600-079X.2011.00878.x.
22. Tamura H, Nakamura Y, Terron MP, Flores LJ, Manchester LC, Tan DX, et al. Melatonin and pregnancy in the human. *Reprod Toxicol*. 2008; **25**(3):291-303. DOI: 10.1016/j.reprotox.2008.03.005.
23. Carlomagno G, Minini M, Tilotta M, Unfer V. From Implantation to Birth: Insight into Molecular Melatonin Functions. *Int J Mol Sci*. 2018; **19**(9): 2802. DOI: 10.3390/ijms19092802.
24. Valenzuela FJ, Vera J, Venegas C, Pino F, Lagunas C. Circadian System and Melatonin Hormone: Risk Factors for Complications during Pregnancy. *Obstet Gynecol Int*. 2015; **2015**: 825802. DOI: 10.1155/2015/825802.
25. Hu C, Li L. Melatonin plays critical role in mesenchymal stem cell-based regenerative medicine *in vitro* and *in vivo*. *Stem Cell Res Ther*. 2019; **10**:13. DOI: 10.1186/s13287-018-1114-8.
26. Dilogio IH, Fiolin J, Aprianto P. Osteogenic Potency of Secretome Bone Marrow Derived Mesenchymal Stem Cells: A Literature Review. *Adv Sci Let*. 2018; **24**(8): 6206-6208. DOI: 10.1166/asl.2018.12684.